

Катерина ГОНЧАРЕНКО
*Кандидат філософських наук, доцент,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова,
Київ, Україна
agneshka13@gmail.com*

ВІЗІ ДОМУ У СИТУАЦІЇ НЕПЕРЕДБАЧУВАНOSTI ЗМІННИХ ЛАНДШАФТУ ЖИТТЯ

Дім. В цьому понятті надто багато абстрактного, а водночас і такого конкретного змісту. Ми не задумуємося про нього доки не опиняємося в ситуації загрози його цілковитої позбутості, а коли оговтуємося, то розуміємо, що питання дому має дійсно онтологічний статус, оскільки дозволяє збагнути: хто ми є та куди прямуємо. І йдеться не лише про гайдеггерівське «мова – дім буття людини». Це дещо обширніше за свою суттю поняття. Воно надає людині розуміння власної історії, що вкорінюється завдяки досвіду спільно прожитого життя. Спільно з людьми, речами, домашніми улюбленцями etc. Дім контейнирує, не лише речі (камінці чи мушлі привезені з моря, сувенірні магніти з різних міст чи країн, нагороди тощо), а й спосіб буття його мешканців. Звісно, тут можна пригадати гегелівську думку щодо того, що пам'ять є могилою, а все, що в ній контейнирується не більше як мертвечина. Та все ж аби не було цього накопичення за яке міцно тримається пам'ять (будь-якого рівня: речевого, духовного), то людина б напевне була вигнанцем ще від самого народження.

Війна в Україні позбавила багатьох людей домівки, конкретного будинку-об'єкту; змусила покинути територію, місце приналежності; викинула в світ поза культурні ідеали. Коли Джон Гілл («Удома у світі») систематизує пласти, крізь які ми можемо характеризувати дім, то виводить три важливі аспекти: «дім, що виражає те, яким способом окремі люди або групи прив'язуються до місця, людини або об'єкта; дім як трансформація будинка-об'єкта у простір приналежності, а також дім як прив'язаність до нації, культури або ідеалу» [1, с.5]. Відповідно до цього, є змога розуміння в яких ракурсах, не лише фомується усталена ідея дому, але й структурується наша ідентичність, а відтак і набувається здатність до постійного лавіювання між вже усталеною внутрішньою істиною та хиткістю зовнішніх обставин.

Людина – це істота, яка на рівні природньо-інстинктивного схильна до маркування та окреслення власної території, яка дає їй відчуття безпеки. Вона спрагла до певного освоєння в будь-якій ситуації та умовах. Адже їй

притаманна здатність до встановлення зв'язків з людьми, місцем, речами. Однак, будучи міцно прив'язаною до сповненої айдентичними маркерами притаманної саме їй культури, вона в будь-якому випадку десь у світі буде залишатися безхатком, а відтак стан туги не полишатиме її навіть за умов набуття найліпшої оселі. Саме тому є сенс говорити про рівень та міцність встановлених з культурою зв'язків, оскільки саме крайні дозволяють набутти оте «відчуття дому».

Можна вважати, що «дім» зосереджено в будівлі, яка огорнена знайомою атмосферою та сповнена історією її мешканців (спільні свята, перші кроки, сімейні події etc.) чи в речах на яких людина нескінченно залишає відмітки належності – «моє». Та як нам відомо, це все є досить нетривким та змінним. В будь-який момент людина може втратити будинок, стати вимушеним вигнанцем з місця-об'єкту. І тоді ми звертаємо увагу на місцевість, територію, місто, яке надає відчуття належності та яке повсякчас зваблює бажанням повернутися. Наводячи приклади з оповідної дійсності Джон Гілл завважує про життя однієї жінки: «Вона виростає на фермі у горах, але тепер живе у місті. Її квартира сповнена пам'ятками про її перший дім. Вона мусить постійно повертатися до гір, аби відновити відчуття належності» [1, с. 7]. Кожного з нас буде повсякчас сповнювати туга за тим місцем, яке сформувало міцний підмурок нашої особистості, яке постійно підживлюється спогадами і специфічним способом мислення та які нездатне анулюватися навіть найскладнішими життєвими обставинами.

«Дім може набутти значення місця вигнання, паломництва чи кочового життя» [1, с.10]. І тут не важливо з яким «багатством» у валізі ти кочуєш в цей момент, але надто значимо, що в цей час знаходиться всередині самого себе. Духовну пустку ніколи не заповнить жодне з місць, власне як і не відбере того, що там знаходиться.

Наразі, кожен з українців, що втратили будинок, що вимушені були мігрувати чи переїхати до іншого місця та й навіть ті, хто знаходяться в стані постійної тривоги та непевності в завтра є фактичними чи потенційними вигнанцями у яких в природі закладено досить потужний загальнолюдський та культурний виміри прагнення дому. Це ми повсюдно бачимо на прикладі людей, які не витримали тривалого перебування за кордоном та повернулися додому нехай їх будинки й вщент зруйновано; на прикладі тих, хто не склав рук, та почав відбудовувати те, що знищив ворог; на прикладі тих, хто до останнього не полишає території, яка знаходиться в зоні підвищеної небезпеки. Як відомо ще з мітології та історії ті, хто ставали вигнанцями, лише міцніше трималися за бажане

повернення додому. Будь-то вигнання з райського саду чи блукання Одісея; спричинене це ураганом Катріна чи війною; знищене чи понівечене при цьому майно, або і збережене.

Таким чином, ми приходимо висновку, що якими б не були змінні ландшафту життя, людина завжди знайде можливість освоїтися, оселитися та застрягти на тій чи іншій території. Та все це може не надати їй дому, якщо в неї не було міцної прив'язки до певної території, людей чи тих цінностей, які вони сповідують. Або ж навпаки, вона будь-де буде почуватися ніби вдома, оскільки осердям цього дому буде вона сама як носій тієї культури до якої вона належить.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гілл Дж. Удома у світі. Звуки та Симетрія Приналежності. Київ: Видавництво Ростислава Бурлаки, 2022. 464 с.

Віктор СІТКАР

*Кандидат психологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

Степан СІТКАР

*Кандидат педагогічних наук, доцент
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
Sitkarv@gmail.com*

ВІЙНА, ЯКА ЗМІНЮЄ НАС ТА УКРАЇНСЬКИЙ СОЦІУМ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

З якого б періоду ми не вели відлік російсько-української війни – чи то від лютого 2014 з перемоги Революції гідності, втечі Януковича і окупації Криму, чи від 2003 року, коли виник перший конфлікт за острів Тузла, чи навіть з часів визвольних змагань ХХ століття – 24 лютого 2022 року для кожного з нас без винятку лишатиметься днем надзвичайної ваги. Важким, переломним і знаковим, для більшості українців – доленосним вододілом між умовно мирним життям «до» і життям «у війні» [4].

Актуальність даного дослідження ґрунтується на нагальному питанні: **«Яким чином війна вплинула на кожного з нас та на українське суспільство в цілому?»**.